

ЕТИКЕТНЕ ВИБАЧЕННЯ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

О. М. ШУМ'ЯЦЬКА, кандидат філологічних наук, доцент,
Львівський національний університет імені Івана Франка

E-mail: shykitka@ukr.net

ORCID: 0000-0002-9969-3673

Анотація. *Вибачення як важлива складова вербальних форм увічливості є запорукою усунення конфлікту, адже стримує агресію та спрямоване на відновлення гармонійних стосунків. Висловлення вибачення функціонують насамперед у ситуації конфлікту, проте є формою кооперативного спілкування. Вибачення розглядають, з одного боку, як визнання певного дисбалансу в стосунках між мовцем та адресатом і, з іншого – як спробу відновлення гармонії у стосунках. Мета пропонованої статті полягає у дослідженні зв'язку вибачення з поняттям увічливості та реалізацією принципу ввічливості, а також у визначенні місця вибачення в рамках мовленнєвого етикету. У пропонованій розвідці розглянуто вибачення з позицій теорії ввічливості та мовленнєвого етикету; здійснено прагматичний аналіз етикетного вибачення у сучасній німецькомовній культурі; запропоновано типологію причин досліджуваного мовленнєвого жанру. До етикетних вибачень зараховуємо вибачення за відмову / заперечення, за зміну теми розмови, за менш або більш інформативну розмову, за нечітке висловлення, за неправильне / неправдиве висловлення, за вторгнення в особисту сферу співрозмовника, за інші порушення правил спілкування та вибачення як припинення або завершення розмови.*

Ключові слова: *етикетне вибачення, ввічливість, етикет, малефактивна дія*

Актуальність. Спілкування складає основу свідомості людини, її пізнання, суспільного буття. Однією з найважливіших категорій комунікації є ввічливість – складова міжособистісного спілкування, важливий регулятор поведінки, необхідний для досягнення ефективної взаємодії людей. Із погляду прагмалінгвістики під ввічливістю розуміють центральну комунікативну категорію, головна функція якої полягає у забезпеченні безконфліктного спілкування [2, с. 260]. Таким чином, увічливість як лінгвістичний феномен належить до стратегії уникнення конфліктів. Дослідження ввічливості засвідчують порушення принципів тактовної поведінки і вказують на соціально-психологічні чинники, які є визначальними для форм і функцій увічливої поведінки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження ввічливості як складової комунікативного процесу засвідчує її багатовимірність і взаємозв'язок із прагматичними аспектами спілкування. Підтвердженням цього є різні класифікації ввічливості: позитивна і негативна ввічливість [7]; ввічливість солідарності і ввічливість, орієнтована на соціальну дистанцію [3; 13]; стратегічна ввічливість [5].

Висловлення вибачення функціонують насамперед у ситуації конфлікту, проте є формою кооперативного спілкування. Вибачення розглядають, з одного боку, як визнання певного дисбалансу в стосунках між мовцем та адресатом і, з іншого – як спробу відновлення гармонії у стосунках. Тому **мета** пропонованої розвідки полягає у дослідженні зв'язку вибачення з поняттям увічливості та реалізацією

принципу ввічливості, зокрема, визначити місце вибачення в рамках мовленнєвого етикету.

Матеріали і методи дослідження. Матеріалом дослідження слугують фрагменти діалогів, що ілюструють мовленнєвий жанр вибачення, відібраних методом суцільного добору з текстів німецькомовної художньої літератури ХХ – ХХІ ст. та сценаріїв до німецьких художніх кінофільмів.

Результати. Вибачення є важливою складовою вербальних форм увічливості. У конфліктній ситуації, вибачення є запорукою усунення конфлікту, адже стримує агресію та спрямоване на відновлення гармонійних стосунків.

Увічливість та правила спілкування тісно пов'язані з мовленнєвим етикетом, який регулює комунікативну поведінку співрозмовників, формулюючи конкретні вимоги до форми, змісту та характеру висловлень. Дотримання норм мовленнєвого етикету сприяє гармонізації спілкування та успішній комунікативній співпраці.

За О. Яшенковою, мовленнєвий етикет – сукупність культурно (національно, етнічно та соціально) зумовлених правил мовленнєвої поведінки, що відображені в стереотипних, усталених формулах спілкування, прийнятих суспільством у певний історичний період для встановлення, підтримання та розмикання мовленнєвого контакту в обраній тональності [4, с. 109].

Мовленнєвий етикет вважаємо мовою гармонійного спілкування, яка допомагає кожній особистості, підтримуючи власний імідж, досягати взаємоповаги і порозуміння, що сприяє формуванню людської культури та комфортних умов для спілкування. Порушення норм етикету свідчить або про негативні наміри мовця, або про його недостатні знання соціальних норм поведінки і вимагає реалізації вибачення, основна функція якого полягає у відновленні гармонії у стосунках між мовцем та слухачем, у досягненні взаєморозуміння між ними, у вияві поваги мовця до слухача та у досягненні (відновленні) мовцем поваги слухача до себе. Такий взаємозв'язок вибачення з нормами етикету дозволяє вважати вибачення невід'ємною складовою мовленнєвого етикету.

Етикетне вибачення висловлює зазвичай той, хто здійснив малефективну дію відносно того, кому ця дія завдала шкоди, відповідно до норм соціальної взаємодії, прийнятих у певному суспільстві. Норми кооперативного спілкування можна порівняти з комунікативними постулатами Г. П. Грайса [1] та постулатами ввічливості Дж. Ліча [11]. До етикетних вибачень зараховуємо *вибачення за відмову/заперечення (максима згоди), за зміну теми розмови (максима релевантності), за менш або більш інформативну розмову (максима кількості), за нечітке висловлення (максима способу), за неправильно/неправдиве висловлення (максима якості), за вторгнення в особисту сферу співрозмовника (максима такту), за інші порушення правил спілкування та вибачення як припинення або завершення розмови.*

Етикетне вибачення реалізують у випадку порушення норм кооперативного спілкування, тобто, коли мовець, незалежно від своєї оцінки виконаної ним малефективної дії, вважає ступінь завданої шкоди мінімальним, проте достатнім для того, щоб порушити існуючий баланс у стосунках зі слухачем. Вибачення такого типу свідчать про те, що мовець знає норми етикету та дотримується їх. Адресант етикетного вибачення намагається підтримати комунікативний баланс та дотримуватися принципу кооперації у стосунках зі співрозмовником.

Мовленнєві жанри, причиною реалізації яких є порушення **максими згоди**, охоплюють вибачення, за допомогою якого мовець показує своє усвідомлення того, що розчарував співрозмовника, не схвалив його думки, не виправдав його

очікувань. Причиною такого вибачення є розчарування, тобто почуття адресата, викликане словами мовця, а не саме висловлення, яке на думку адресанта, є правильним.

(1) «*Stört es dich*», sagte ich, «*wenn ich im Bademantel bleibe?*»

«*Ja*», sagte er, «*es stört mich. Zieh dich bitte ordentlich an. Dein Aufzug und dein – dein Kaffeegeruch verleihen der Situation eine Komik, die ihr nicht entspricht. Ich habe ernsthaft mit dir zu reden. Und außerdem – entschuldige, dass ich so offen spreche* – hasse ich, wie du wohl noch weißt, jede Erscheinungsform der Schlamperei» [6, S. 142].

У наведеному прикладі батько має серйозну розмову з сином, проте зовнішній вигляд останнього та його поведінка не створюють сприятливих обставин для такої бесіди, тому мовець різко висловлює свою думку про сина, перепошуючи між тим за свою відвертість (*entschuldige, dass ich so offen spreche*).

Максима якості вимагає від мовця надання правильної і правдивої інформації. Часто, надаючи інформацію, особливо це стосується чисел та власних імен, мовець допускає помилки, за що просить вибачення, отож, такі вибачення, зазвичай, ретроспективного характеру. У наступній розмові мовець не пам'ятає дату смерті людини, про яку він розмовляє зі співрозмовником, пояснюючи, що погано запам'ятовує числа:

(2) «*Sie kennen also die Straße doch?*»

«*Nicht die Straße, aber ich weiß, wer der Mann war, der so hieß. Er ist erst vor etwa zwanzig Jahren gestorben. Man müsste im Lexikon nachschauen, ich habe kein Zahlengedächtnis, entschuldigen Sie*» [12, S. 73–74].

Максима кількості вимагає від мовця не повторюватися, чітко викладати інформацію та уникати неважливих подробиць. Етикетні вибачення, які порушують максимум кількості, як правило, мають ретроспективний характер.

(3) *Johannes: Also, das ist jetzt die Szene, wo der Pater auftritt und versucht, die Räuber zu überreden, den Karl auszuliefern...*

1. Prüfer: *Wir kennen das Stück, Herr Scheffler.*

Johannes: Ja, klar, Entschuldigung. Dann fang' ich jetzt an. Ja? [8, S. 9]

У наведеному прикладі Йоганнес перед виступом описує сцену, яку має намір грати, на що отримує зауваження екзаменаційної комісії. Мовець вважає зауваження екзаменатора справедливим і перепошує за детальність, якої допустився.

Максима релевантності передбачає дотримання конкретної теми розмови, забороняє ухилятися від теми або без причини змінювати її.

(4) *Er blinzelte. «Ja, können, das ist das Geheimnis. Wir wissen zu viel und können zu wenig. Weil wir zu viel wissen.»*

Er lachte. «Entschuldigen Sie – nach Tisch werde ich immer etwas philosophisch...» [16, S. 166].

Наведений приклад ілюструє ретроспективне вибачення: мовець перепошує співрозмовника за те, що ухилився від теми розмови, що забрало в адресата більше часу та могло його збити з пантелику.

Максима способу вимагає від мовця чіткого висловлення, правильного вживання слів, уникання незрозумілих виразів і неоднозначності. Отже, якщо мовець з певних причин висловився нечітко або незрозуміло для адресата, то за допомогою вибачення він може виправити порушення ним максими способу і покращити спілкування зі співрозмовником.

(5) «*Mann*», sagte Heinz ganz baff, «*das war aber jetzt ein Ding! Ich habe den Eindruck, Ilse, dass du es mit alten Weibern –*

«*Mit wem?» fiel sie ein.*

«*Mit alten Damen, entschuldige ... dass du es mit denen noch besser verstehst als mit jungen Männern*» [10, S. 230].

У прикладі (5) розмовляючи з жінкою мовець назвав жінок іменником «*Weiber*», яке раніше вживали для позначення осіб жіночої статі, але зараз має негативне значення [18]. Обурена таким висловленням, Ільзе перепитує у Гайнца, кого він має на увазі. Мовець розуміє, що грубо висловився, і перепрошує.

Наступне вибачення стосується порушення **максими такту**, тут маємо на увазі порушення особистої сфери співрозмовника недоречним / нетактовним запитанням, зауваженням чи порадою. У наступному прикладі мовець порушує особисту сферу незнайомої людини запитанням, яке адресат зовсім не очікував. Мовець усвідомлює, що його запитання дещо дивне для цієї ситуації, тому вводить його вибаченням:

(6) «***Verzeihen Sie, wenn ich eine Frage an Sie richte***», sagte er mit Betonung.

«*Bitte.*»

«*Was halten Sie vom Recht des Individuums?*» [9, S. 47]

Проте не завжди порушення сфери співрозмовника можна вважати порушенням максими такту. У пропонованій роботі вторгненням у сферу співрозмовника вважаємо також звернення до особи зі звичайним запитанням чи проханням, яке зовсім не порушує постулат такту. У німецькомовній культурі вибачення обов'язкове, якщо порушено територію іншої людини: мовець просить вибачення, якщо він когось штовхнув або його хтось штовхнув, якщо не притримав дверей, якщо схопив одночасно з іншою людиною якийсь предмет, якщо звернувся до когось із проханням чи запитанням, якщо змусив чекати чи просить про пораду [3, с. 161].

(7) «***Verzeihen Sie, haben Sie Feuer?***» fragte er.

«*Feuer?» wiederholte ich, und dann rasch: «Gewiss! Ein Streichholz!»* [15, S. 40]

У прикладі (7) мовець звертається до адресата з проханням. Розуміючи, що турбує незнайому людину і обтяжує її своїм проханням, а отже порушує її особистий простір, мовець перепрошує.

Вживання вибачення у таких ситуаціях зумовлене також тим, що в німецькій мові немає спеціальної форми звертання до незнайомої особи, тому формули *Entschuldigen Sie, Entschuldigung, Verzeihung* слугують засобом привернення уваги [3, с. 156].

Порушенням особистого простору співрозмовника вважаємо також ненавмисний фізичний контакт, який часто має місце у повсякденному житті: у громадському транспорті, магазині та в інших громадських місцях.

Аналіз практичного матеріалу показав, що у ситуації ненавмисного фізичного контакту у німецькомовній культурі зазвичай просять вибачення за допомогою формул *Entschuldigung, Verzeihung, sorry*, які часто посилюють висловленнями, що свідчать про ненавмисність тілесного контакту та переживання мовця: *Ich habe nicht gesehen. Das wollte ich nicht. Hat's wehgetan? Hab' ich dir wehgetan?*

Для кооперативного спілкування необхідно дотримуватися певних правил. **Порушення правил спілкування** може призвести до конфліктної ситуації. Вибачення у такому випадку рятує ситуацію та сприяє гармонійному спілкуванню і порозумінню комунікантів. Серйозною помилкою у спілкуванні є невміння вислухати співрозмовника або невчасне втручання у розмову інших, що можна виправити лише за допомогою вибачення, наприклад:

(8) ***Entschuldigen Sie bitte, dass ich Sie unterbreche, aber könnten Sie mir bitte die Platemenagen herüberreichen*** [17, S. 152].

До етикетного вибачення належить також висловлення **вибачення як припинення або завершення розмови**. У процесі спілкування часто трапляється, що одному з комунікантів необхідно перервати на деякий час розмову. У прикладі (9) використання етикетної формули (*Bitte, entschuldigen Sie mich*) дозволяє адресантові ввічливо перервати розмову та характеризує його як виховану людину, яка здійснює свою мовленнєву поведінку зорієнтовано на адресата. Вибачення супроводжується прислівником *bitte*, що посилює вплив на співрозмовника:

(9) «*Nun gut*», *drehte er den Spieß um, «wenn Sie glauben, mich auf diese Weise davon abhalten zu können, ein erfrischendes Bad zu nehmen, sind Sie im Irrtum. Bitte, entschuldigen Sie mich ein Weilchen»* [10, S. 48].

Першочергова функція наведеного вибачення полягає в усуненні незручності, яку може відчувати адресат через перервану мовцем розмову. Другорядна функція – бажання мовця зберегти хороші стосунки зі співрозмовником. Незважаючи на таку десемантизацію, вибачення тут певною мірою виконує свою функцію – усунення можливого негативного ефекту, тобто за допомогою вибачення мовець хоче уникнути виникнення в адресата негативної думки про нього.

Висновки та перспективи. У ситуації етикетного вибачення комуніканти повинні дотримуватися конвенцій та норм соціальної взаємодії. Найголовнішим у такій ситуації є не щирість адресанта вибачення, а дотримання ним правил етикету конкретної лінгвокультури. Етикетне вибачення є актом міжособистісного спілкування і мовцем у такій ситуації виступає зазвичай людина, яка є виконавцем реальної або потенційної малефактивної дії і бере на себе відповідальність за заподіяння шкоди відносно «потраждалого». Отже, етикетне вибачення можна вважати певним регулятором комунікативного процесу.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у проведенні ґрунтовного аналізу засобів реалізації етикетного вибачення на лексико-морфологічному і синтаксичному рівнях та вплив обставин комунікативної ситуації на їх вибір.

Список використаних джерел

1. Грайс, Г.-П. Логика и речевое общение [Текст] / Г.-П. Грайс ; пер. с англ. // Новое в зарубежной лингвистике. – М.: Прогресс, 1985. – Вып. 16: Лингвистическая прагматика. – С. 217–237.
2. Маслова, В. А. Homo Lingualis в культуре: монография [Текст] / В. А. Маслова. – М. : Гнозис, 2007. – 320 с.
3. Ратмайр, Р. Прагматика извинения: сравнительное исследование на материале русского языка и русской культуры [Текст] / Р. Ратмайр. – М., 2003. – 272 с.
4. Яшенкова, О. В. Основи теорії мовної комунікації : навч. посіб. [Текст] / О. В. Яшенкова – К. : ВЦ «Академія», 2010. – 312 с.
5. Blum-Kulka, S. The CCSARP Codig Manual: The Role of Conventionality in Indirectness [Text] / S. Blum-Kulka // Cross-Cultural Pragmatics: Requests and Apologies / S. Blum-Kulka, J. House, G. Kasper (Hg.). – Norwood, New Jersey : Ablex, 1989. – P. 273–294.
6. Böll, H. Ansichten eines Clowns[Text] / H. Böll. – Köln : Kiepenheuer & Witsch, 1992. – 247 S.
7. Brown, P. Politeness: Some universals in language use [Text] / P. Brown, S. Levinson. – London ; New York etc. : CUP, 1987. – 358 p.

8. Egger, J., Wortmann, S., Kleine, Haie [Elektronный ресурс]. – 1991. – 77 S. – Режим доступа : http://www.wegert-buecher.de/Drehbuch/D_Haie.pdf.
9. Kosalik, H. G. Das einsame Herz [Text] / H. G. Kosalik. – München : Wilhelm Heyne Verlag, 1995. – 149 S.
10. Kosalik, H. G. Sommerliebe [Text] / H. G. Kosalik. – München : GKV, 1981. – 270 S.
11. Leech, G. Principles of Pragmatics [Text] / G. Leech. – London ; New York : Longman, 1983. – 250 p.
12. Nossack, H. E. Der Fall d'Arthez [Text] / H. E. Nossack. – Berlin : Suhrkamp, 1968. – 324 S.
13. Rathmayr, R. Pragmatik der Entschuldigungen. Vergleichende Untersuchungen am Beispiel der russischen Sprache und Kultur [Text] / R. Rathmayr. – Köln ; Weimar ; Wien : Böhlau Verlag, 1996. – 243 S.
14. Rechtschreibwörterbuch DUDEN [Elektronный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.duden.de/rechtschreibung/Weib>.
15. Remarque, E. M. Die Nacht von Lissabon [E-Book] / E. M. Remarque. – Deutscher Bücherbund, 1966. – 299 S.
16. Remarque, E. M. Drei Kameraden / E. M. Remarque. – Köln : Kiepenheuer & Witsch, 2000. – 398 S.
17. Timm, U. Johannisnacht [Text] / U. Timm. – München : Deutscher Taschenbuch Verlag, 1999. – 247 S.

References

1. Grice, H. P. (1985). Logika i rechevoye obshcheniye [Logic and conversation]. Moscow: Progress, Issue 16, 217–237.
2. Maslova, V. A. (2007). Homo Lingualis w kulture [Homo Lingualis in the culture]. Moscow: Gnosis, 320.
3. Rathmayr, R. (2003). Pragmatika izviniia: sravnitelnoe issledovaniie na materiale russkogo yazyka i russkoi kultury [The pragmatics of apology: a comparative study on the material of the Russian language and Russian culture] Moscow, 272.
4. Yashenkova, O. V. (2010). Osnovy teorii movnoi komunikatsii [Basic theory of verbal communication]. Kyiv, Akademia, 312.
5. Blum-Kulka, S. (1989). The CCSARP Codig Manual: The Role of Conventionality in Indirectness / S. Blum-Kulka // Cross-Cultural Pragmatics: Requests and Apologies. Norwood, New Jersey : Ablex, 273–294.
6. Böll, H. (1992). Ansichten eines Clowns [The clown]. Köln: Kiepenheuer & Witsch, 247.
7. Brown, P. (1987). Politeness: Some universals in language use. London; New York etc.: CUP, 358 p.
8. Egger, J., Wortmann, S. (1991). Kleine, Haie [Little sharks]. – access modes: http://www.wegert-buecher.de/Drehbuch/D_Haie.pdf.
9. Kosalik, H. G. (1995). Das einsame Herz [The lonely heart]. München: Wilhelm Heyne Verlag, 149.
10. Kosalik, H. G. (1981). Sommerliebe [The summer love]. München: GKV, 270.
11. Leech, G. (1983). Principles of Pragmatics. London; New York: Longman, 250.
12. Nossack, H. E. (1968). Der Fall d'Arthez [The d'Arthez case]. Berlin: Suhrkamp, 324.
13. Rathmayr, R. (1996). Pragmatik der Entschuldigungen. Vergleichende Untersuchungen am Beispiel der russischen Sprache und Kultur [The Pragmatics of

Apology: a comparative study on the material of the Russian language and Russian culture]. Köln; Weimar; Wien: Böhlau Verlag, 243.

14. Rechtschreibwörterbuch DUDEN [Dictionary of the German language]. – access modes: <http://www.duden.de/rechtschreibung/Weib>.

15. Remarque, E. M. (1966). Die Nacht von Lissabon [The night in Lisbon]. Deutscher Bücherbund, 299.

16. Remarque, E. M. (2000). Drei Kameraden [Three comrades]. Köln: Kiepenheuer & Witsch, 398.

17. Timm, U. (1999). Johannisnacht [Midsummer Night]. München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 247.

ЭТИКЕТНОЕ ИЗВИНЕНИЕ В СОВРЕМЕННОМ НЕМЕЦКОМ ЯЗЫКЕ

А. М. Шумяцкая

Аннотация. Извинение как важная составляющая вербальных форм вежливости является залогом устранения конфликта, ведь сдерживает агрессию и направлено на восстановление гармоничных отношений. Высказывание извинения функционируют прежде всего в ситуации конфликта, однако являются формой кооперативного общения. Извинения рассматривают, с одной стороны, как признание определенного дисбаланса в отношениях между говорящим и адресатом и, с другой - как попытку восстановления гармонии в отношениях. Цель предлагаемой статьи заключается в исследовании связи извинения с понятием вежливости и реализацией принципа вежливости, а также в определении извинения в рамках речевого этикета. В предлагаемой разведке рассмотрено извинения с позиций теории вежливости и речевого этикета; осуществлено прагматический анализ этикетного извинения в современной немецкоязычной культуре; предложена типология причин исследуемого речевого жанра. К этикетным извинениям относим извинения за отказ / отрицание, как изменение темы разговора, за менее или более информативную беседу, за нечеткое высказывание, за неправильное / ложное высказывание, за вторжение в личное пространство собеседника, за другие нарушения правил общения и извинения как прекращение или завершение разговора.

Ключевые слова: этикетное извинение, вежливость, этикет, малефактивное действие

ETIQUETTE APOLOGY IN MODERN GERMAN LANGUAGE

O. M. Shumiatska

Abstract. Introduction. Communication forms the basis for human consciousness, their cognition, social being. One of the most important categories of communication is politeness – a component of interpersonal communication, an important regulator of behavior, which is necessary to achieve effective interaction between people. From the point of view of pragmalinguistics, politeness is understood as the central communicative category, whose main function is to ensure non-conflict communication.

Purpose. Apology functions primarily in a conflict situation, but it is a form of cooperative communication. On the one hand, apology is considered as recognizing a certain imbalance in the relationship between the speaker and the addressee and, on the other hand, as an attempt to restore harmony in relationships. Therefore, the purpose of the proposed article is to study the connection of apology with the notion of politeness and the implementation of the principle of politeness, as well as to determine the place of apology in the framework of speech etiquette.

Results. Apology is an important part of verbal forms of politeness. In a conflict situation, apology is the key to resolving the conflict, since it constrains aggression and aims at restoring harmonious relationships.

Politeness and rules of communication are closely related to speech ethics, which regulates the communicative behavior of the interlocutors, formulating specific requirements to the form, content and character of statements. Compliance with the rules of speech etiquette promotes harmonization of communication and successful communicative cooperation.

We consider language etiquette as the language of harmonious communication, which helps every person, maintaining their own image, to achieve mutual respect and understanding, which contributes to the formation of human culture and comfortable conditions for communication. Violation of the norms of etiquette indicates either the negative intentions of the speaker or his lack of knowledge of social norms of behavior, and requires the implementation of apologies, the main function of which is to restore the harmony in relations between the speaker and the listener, to achieve mutual understanding between them, to show respect of a speaker to a listener and to achieve (restore) the listener's respect towards the speaker. Such association of apology with etiquette rules suggests that apology is an integral part of speech etiquette.

Etiquette apology is implemented in case of violation of the norms of cooperative communication, that is, when the speaker, regardless of his assessment of his performed action, considers the degree of harm inflicted to be minimal, but sufficient to break the existing balance in relations with the listener. The addressee of the etiquette apology is usually a person who has committed a malfeasance action in relation to the person who was affected by the damage, in accordance with the rules of social interaction adopted in a particular society. The norms of cooperative communication can be compared with G. P. Grice's communicative postulates and J. Leech's politeness postulates. To etiquette apology we attribute apology for refusal/denial (maxim of consent), for changing the topic of the conversation (maxim of relevance), for a less or more informative conversation (maxim of number), for an ambiguous statement (maxim of manner), for an incorrect/false statement (maxim of quality), for invading the personal sphere of the interlocutor (maxim of tact), for other violations of the rules of communication and apology as termination or finishing conversations.

The language genres, the cause of which is violation of the maxims of consent, cover apology, with the help of which the speaker shows his awareness that he disappointed the interlocutor, did not approve of his thoughts, did not meet his expectations. The reason for such an apology is disappointment, that is, the sense of the addressee, caused by the words of the speaker, and not the expression itself, which in speaker's opinion, is correct.

The maxim of quality requires from a speaker to provide accurate and correct information. Often, providing information, especially with regard to numbers and proper names, the speaker makes mistakes, for which he apologizes, and, therefore, such apologies are usually retrospective.

The maxim of quantity requires from the speaker not to repeat himself, clearly present the information and avoid unimportant details.

The maxim of relation implies abidance to a specific topic of conversation, prohibits the avoidance of the topic or its change without a reason.

The maxim of manner requires a clear statement from the speaker, the correct use of words, the avoidance of ambiguous expressions and vagueness. Consequently, if the speaker for some reason expressed unclearly or incomprehensibly to the recipient, then by means of apology he can correct the violation of his maxim of the manner and improve communication with the interlocutor.

Violation of the maxim of tact is considered to be a violation of the personal sphere of the interlocutor by inappropriate/tactless question, remark or advice.

Conclusion. In the situation of etiquette apology, the most important is not the sincerity of the apologist, but his compliance with the rules of etiquette of a particular linguistic culture. Etiquette apology is an act of interpersonal communication and a speaker in such a situation is usually a person who is the executor of actual or potential malpractice action and assumes the responsibility for causing harm to the "affected". Therefore, etiquette apology can be considered a certain regulator of the communicative process.

Keywords: *etiquette apology, politeness, etiquette, malpractice action*

УДК 80:372.881.111.1

СПЕЦИФІЧНІ РИСИ ПЕРЕКЛАДУ ТЕХНІЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Л.В. БЕРЕЗОВА, кандидат психологічних наук, старший викладач,
Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: berezova@nubip.edu.ua

ORCID: 0000-0002-8443-8442

Анотація. Проаналізовано основні особливості технічного перекладу. Переклад технічної літератури треба розглядати як з мовознавчих, так і з наукових та технічних позицій. Подано особливості градації технічної літератури та відзначається, що науково-технічна література розрахована на фахівця в даній галузі знань (або збирається в ній спеціалізуватися), тобто за своїм змістом орієнтується на вузьке коло людей. Для словникового складу наукової і технічної літератури характерне застосування великої кількості наукових і технічних термінів, тобто слів або словосполучень, що позначають наукові або технічні поняття. Розглянуто, що вирішальною умовою у виборі правильного значення багатозначного терміна при перекладі є контекст. Зазначена необхідність глибокого лінгвістичного вивчення теорії і практики перекладу наукової та технічної літератури та важливість вирішення питань перекладу не лише лінгвістичним шляхом, а й співпрацею з фахівцями даної галузі науки і техніки.

Ключові слова: *технічний переклад, науково-технічна література, контекст, словниковий склад, термін*

Актуальність. Розвиток науки й техніки в наші дні веде до більшого поширення технічного перекладу; розширення науково-технічних зав'язків України із закордонними країнами, росте інтерес до технічних досягнень нашої країни, обмін науково-технічною літературою – все це сприяє тому, що питома вага технічного перекладу в загальному обсязі перекладацької продукції, що випускається в Україні, безупинно зростає. Під технічним перекладом мається на увазі певний вид перекладацької діяльності, а саме, переклад технічної літератури. При цьому, особливо важливо, якщо колись поняття технічного перекладу в нас зводилося майже винятково до перекладу з іноземних мов на українську, нині все більше росте переклад науково-технічних текстів з української мови на іноземну, головним чином, на англійську. Це – не тільки закономірний наслідок великих досягнень української науки й техніки, але і ріст міжнародних економічних і науково-культурних зав'язків України. Можна бути впевненим, що надалі роль науково-технічного перекладу в нашій країні не тільки не зменшиться, але, навпаки, буде все більше й більше зростати.

Основний зміст дослідження. Наукова і технічна література, у свою чергу, має декілька градацій. Наукові і технічні тексти відрізняються один від одного не